

Rozdělení venkovských oblastí

Vědci z výzkumného centra **RURAL** při **Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy** připravili ve spolupráci s **Ministerstvem pro místní rozvoj ČR (MMR)** novou **typologii nemetropolitních oblastí České republiky**.

Zvíkovec
získal před deseti lety ocenění
v soutěži Vesnice roku 2009
v Plzeňském kraji

Získané podklady hodlá MMR využít pro **strategii rozvoje regionů po roce 2021**, což může vést k cílenější podpoře pro specifické venkovské oblasti. Geografové ve faktorové analýze zohledňovali **polohu obcí, zaměstnanost, ale i lidský kapitál** (úroveň vzdělanosti či podnikavost), z čehož jim vyšly **čtyři základní typy oblastí**.

- 1 Rozvojový typ**
Mají výhodnou polohu i kvalitní vnitřní podmínky
- 2 Sociálně znevýhodněný typ**
S dobrými vnějšími faktory, ale sociálními problémy
- 3 Polohově znevýhodněný typ**
Horší dostupnost, ale slušný lidský kapitál
- 4 Ohrožený typ**
Oblasti s vnějšími, ale i vnitřními problémy
- 0 Nevyhraněný typ**
Jedná se o regiony bez výraznější inklinace k jednotlivým typům

Co vesnička, to jiný problém

Geografové rozdělili český venkov **na oblasti s jinými problémy a potřebami**. Jde o součást strategie rozvoje venkova, jíž se bude za pár měsíců zabývat vláda. Ohrožených regionů je 45.

MARTIN RYCHLÍK

PLZEŇ/PRAHA V Chříči, malé obci v okrese Plzeň-sever, žije 212 obyvatel. O vsi se první zápis zmiňuje už v roce 1318. Vyrosla tam tvrz, pak přestavěný zámek. Význam sídla mimo hlavní tahy se ve 20. století vytrácel, odcházeli obyvatelé, zanikaly živnosti. Impulzem pro oživení obce se ale stala obnova pivovaru v roce 2014, zbudování chráněné dílny, školy Montessori i komunitního centra. A jak se říká: venkov ožil...

Chříč je jednou z 6258 obcí v ČR. Přidružených místních částí (vesnic) je více než 12 tisíc. Roztříštěnost sídelní struktury je jedním z problémů, jež venkov má. „Ovšem pozor: nejde o český venkov, nýbrž o české venkovy, poněvadž různé oblasti mají své rozdílné problémy. Venkovy nelze ani výhradně spojovat se zemědělstvím, jak se stává, neboť v zemědělství pracuje 80 tisíc lidí, ovšem na venkově žije 3,5 milionu obyvatel,“ řekl LN Radim Perlín, vedoucí výzkumného centra RURAL na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy.

To koncem ledna uspořádalo již 12. ročník semináře *Venkov*, jehož se zúčastnilo přes sto lidí: akademiků, zástupců státní správy i obcí. Vědci představili mimo jiné předběžná zjištění své analýzy „vývoje nemetropolitních oblastí Česka“, kterou připravují spolu s Ministerstvem pro místní rozvoj ČR (MMR) jako podklady pro strategii regionálního rozvoje 2021+.

Mapa ohrožených oblastí
Geografové využili mnoho dat z různých zdrojů, které hodnotí obyvatelstvo, ekonomiku, prostředí i chování lidí. Pomocí faktorové analýzy hledali vztah mezi polohou obcí v závislosti na vzdálenosti k městům i jejich velikosti. Do analýzy vstupovala i taková data jako počty pracovních míst, kapacita škol, ale i údaje o vnitřních podmínkách obcí: index vzdělanosti, nezaměstnanost, podnikavost či podíl exekucí.

„To jsou strašná čísla. Vysoký počet exekucí se víceméně shoduje s oblastí bývalých Sudet,“ říká Perlín při ukázce mapy s místy, kde je v exekuci i přes 15 procent obyvatel!

Výsledkem všech vstupů je mapa, jež ukazuje čtyři rozdělené typy oblastí: *s rozvojovým potenciálem* (hlavně střední Čechy, jižní Moravu i okolí měst), *sociálně znevýhodněné* (výrazně severní Čechy), *polohově znevýhodněné* (Vysočina, ale i východní Čechy) a oblasti *výložené ohrožené*. K těm patří Karlovarsko či Tachovsko, Českolipsko, ale také Znojmsko nebo severní Morava.

Jaký smysl má typologie? „Snažíme se, aby stát podporu, kterou směřuje do rozvoje regionů, nerozděloval všem stejně, aby necukroval všude a totožně, ale podporoval obce a v nich aktéry rozvoje cíleně dle rozdílných podmínek a problémů. Úplně jinak totiž vypadá venkov v okolí Kyjova, ji-

nak na Bruntálsku a jinak u Tachova. Dokládáme, že jsou v rozdílných regionech odlišné problémy a i jiní aktéři. Někde hraje klíčovou roli společenský život, jinde nedostatek vnějších podnětů,“ říká Perlín. V úvodu zmíněnou Chříč dává za příklad obce, kde se do spící komunity vložil i „lidský kapitál“, vstup osobností, které umějí venkov oživit.

To se stalo také ve Zvíkovci na pomezí Rokycanska. „Sešli se tu srdcaři, kteří dělají vše pro obec,“ říká Petr Uher, starosta, jehož těší činnosti od uznávaného sboru dobrovolných hasičů až po akce pro děti a seniory. Typologii hodlá využít MMR. „Koncept rozvoje venkova bude implementována prostřednictvím akčních plánů,“ sdělil LN příslušný náměstek David Koppitz.

„Ze dvanácti tisíc vesnic je v Česku asi 700 nejmenších sídel, kde žije méně než pět obyvatel,“
upozorňuje sociální geograf **Radim Perlín**

torických důvodů máme na každé skoro dva tři kilometry za lesy a údolíčky vesnice. Z oněch 12 tisíc vesnic je v zemi asi 700 nejmenších sídel, kde žije méně než pět obyvatel! A zhruba v další tisícovce žije pod deset lidí. To jsou visky, kde většinu domů využívají chalupáři a pouze v několika domech zbyli poslední místní.

„Většinou je to tak, že tam je pět babiček a dva dědové, někde rodina s dětmi, ale stojí tam i třicet domů pro rekreaci... Jak to bude dál? Budeme mít opuštěné vesnice bez lidí? Nebo budeme spoléhat na chalupáře, že zachrání staré domy a celé vesnice? Hrozí nám to, co nastalo po válce, kdy se část sídel po odsunu Němců zaorávala a bourala? A jsme na to mentálně připraveni?“ táže se sociální geograf Perlín. Připomíná oblasti ve Francii či Portugalsku, kde z živoucích vesnic zůstávají jen obvodové zdi, pak někde poslední dům. Vesnice zaniká. To by byl veliký zásah do krajiny, ale i do lidského svědomí.

Druhým problémem jsou odlehle polohy a dojezdové vzdálenosti, kdy třeba i na severním Plzeňsku jsou odloučené lokality s nízkou mírou zalidnění. Osoblaha, le-

Ohrožené visky s pěti lidmi
Potíže, jimiž se venkovské oblasti souží, vyplývají dle Perlína jednak z přirozené sídelní struktury, jednak z vyvolaných změn. Z his-

torických důvodů máme na každé skoro dva tři kilometry za lesy a údolíčky vesnice. Z oněch 12 tisíc vesnic je v zemi asi 700 nejmenších sídel, kde žije méně než pět obyvatel! A zhruba v další tisícovce žije pod deset lidí. To jsou visky, kde většinu domů využívají chalupáři a pouze v několika domech zbyli poslední místní.

„Většinou je to tak, že tam je pět babiček a dva dědové, někde rodina s dětmi, ale stojí tam i třicet domů pro rekreaci... Jak to bude dál? Budeme mít opuštěné vesnice bez lidí? Nebo budeme spoléhat na chalupáře, že zachrání staré domy a celé vesnice? Hrozí nám to, co nastalo po válce, kdy se část sídel po odsunu Němců zaorávala a bourala? A jsme na to mentálně připraveni?“ táže se sociální geograf Perlín. Připomíná oblasti ve Francii či Portugalsku, kde z živoucích vesnic zůstávají jen obvodové zdi, pak někde poslední dům. Vesnice zaniká. To by byl veliký zásah do krajiny, ale i do lidského svědomí.

Druhým problémem jsou odlehle polohy a dojezdové vzdálenosti, kdy třeba i na severním Plzeňsku jsou odloučené lokality s nízkou mírou zalidnění. Osoblaha, le-

zíci za masivem Jeseníků ve Slezsku, bývala větším městem, ale dnes má tisíc obyvatel a je na kraji zájmu a chřadne.

Jako třetí potíž uvádějí experti značné rozdíly ve schopnostech obcí postarat se o vlastní potřeby; někde je silný lidský a společenský prvek, aktivity starosty či nadšenců (jako v Chříči a Zvíkovci), přitom jinde převažuje pasivita.

Aby vědci z centra RURAL poznali potíže zblízka, provedli ve spolupráci s agenturou STEM rovněž průzkum mezi 3300 respondenty. Ptali se přímo místních lidí na věci podstatné pro rozvoj.

„Chceme též najít *standard kvality života*. Rozvoj obcí už nezajistí vybudovaný vodovod a kanalizace, ale něco jiného: dobrá a dostupná zdravotní péče, školy, spojení s městem, kvalitní připojení k internetu... Standard by měl definovat stát. A my bychom byli rádi, aby měl stát čáru, kde komu slabému ještě pomoci a kde podporovat jiné rozvojové priority,“ navrhuje Perlín další kritérium, dle kterého racionálně cílit státní podporu v rozdílných oblastech.

Poznámku k tématu
čtete na straně 12